

การปลูกและการเกษตรกรรมของเกษตรกร

พันธุ์ พันธุ์ที่เกษตรกรนิยมใช้ปลูก แบ่งตามลักษณะของดอกได้ 2 ชนิด คือ ชนิดดอกสีม่วง และชนิดดอกสีขาวหรือที่เรียกตามภาษาชาวบ้านว่า “พันธุ์เบา” และ “พันธุ์หนัก” ตามลำดับ แต่โดยทั่วไปแล้วเกษตรกรนิยมใช้พันธุ์เบาเนื่องจากมีพันธุ์เบาอายุการเก็บเกี่ยวหัวสดสั้นกว่าชนิดพันธุ์หนัก นอกจากนี้เกษตรกรบางรายที่ใช้พันธุ์เบายังสามารถที่จะใช้ปลูกได้หลายครั้งในรอบปี หรือสามารถวางแผนการปลูกเพื่อให้ผลผลิตหัวสดออกมาตรงกับช่วงเทศกาลต่างๆของปีที่เกษตรกรได้วางแผนการเพาะปลูกไว้ได้

ฤดูปลูก ฤดูปลูกที่เหมาะสมมี 2 ช่วงคือ ช่วงแรก เกษตรกรปลูกระหว่างเดือนมิถุนายน-สิงหาคมซึ่งเป็นช่วงฤดูฝน ในช่วงนี้เกษตรกรมักประสบปัญหาเกี่ยวกับวัชพืชที่เจริญเติบโตอย่างรวดเร็ว จึงตรงใช้แรงงานก่อนข้าวมากในการควบคุม เนื่องจากการควบคุมวัชพืชนั้นเกษตรกรใช้แรงงานคนในการควบคุมโดยไม่ใช้สารเคมีควบคุม และปัญหาที่พบในการปลูกมันแกวในช่วงนี้อีกประการหนึ่งคือ ปัญหาที่เมล็ดไม่งอกเนื่องจากดินอุ้มน้ำมากเกินไปจนเมล็ดเน่าตายทั้งที่สภาพพื้นที่เป็นดินทรายและมีการยกร่องปลูกเป็นอย่างดี ทั้งนี้อาจเนื่องจากพื้นที่บางแห่งมีลักษณะเป็นชั้นดินดานใต้พื้นดินทำให้น้ำไม่สามารถซึมระบายลงสู่ดินชั้นล่างได้ทำให้เกิดภาวะน้ำขังขึ้นในแปลงปลูก และช่วงที่ 2 ปลูกระหว่างเดือนกันยายน-กลางเดือนตุลาคม หรือที่เกษตรกรเรียกว่า “มันหมอก” ใช้น้ำใต้ดินและน้ำหมอกในการเจริญเติบโต แต่อย่างไรก็ตามในช่วงเวลาก่อนปลูกมันแกวและในช่วงประมาณ 1-2 สัปดาห์หลังปลูกซึ่งเกษตรกรทำการควบคุมวัชพืชและใส่ปุ๋ยจำเป็นต้องมีการให้น้ำชลประทานเพิ่มเติม ดังนั้นการปลูกมันแกวในช่วงฤดูนี้จึงควรมีแหล่งน้ำช่วยเสริมน้ำใต้ดินและน้ำหมอกตามธรรมชาติ โดยเฉพาะในช่วงต้นของการเจริญเติบโต

การเตรียมดิน สภาพดินที่เหมาะสมต่อการปลูกมันแกวควรเป็นดินทรายเพราะให้มันแกวสามารถที่จะลงหัวได้สะดวก ถอนหรือเก็บเกี่ยวง่าย และต้องเป็นดินที่ระบายน้ำได้ดีเพื่อป้องกันไม่ให้เมล็ดหรือหัวมันแกวเน่าเสียหายเมื่อปลูกในช่วงฤดูฝน การเตรียมดินปลูก เกษตรกรจะไถดินให้ร่วนซุยโดยไถเพื่อเปิดหน้าดิน จากนั้นไถแปรอีกประมาณ 1-2 ครั้งเพื่อย่อยก้อนดินให้มีขนาดเล็กลง คราดแล้วเก็บหญ้าออกให้หมด หลังจากนั้นไถยกร่องโดยการยกร่องควรให้สันร่องกว้างประมาณ 50 ซม. ระยะระหว่างร่องประมาณ 30 ซม.

การปลูก หยอดเมล็ดลงบนสันร่องโดยให้จุดที่หยอดเมล็ดห่างกันประมาณ 5-10 เซนติเมตร ปลูกถี่ประมาณ 3-5 เซนติเมตร ใช้เมล็ดอัตราประมาณ 10-12 กิโลกรัมต่อไร่ การปลูกเกษตรกรจะปลูกโดยใช้มือจิ้มเป็นหลุมแล้วหยอดเมล็ดหลุมละ 1 เมล็ด เนื่องจากไม่ต้องการให้ต้นมันแกวที่เกิดขึ้นมาต้องเบียดอยู่ในหลุมเดียวกัน โดยเฉพาะช่วงที่มันแกวลงหัวซึ่งอาจทำให้รูปทรงของหัวบิดเบี้ยวได้ หากเกษตรกรต้องการหัวเล็กต้องปลูกถี่แต่หากต้องการหัวใหญ่ต้องปลูกห่างขึ้น

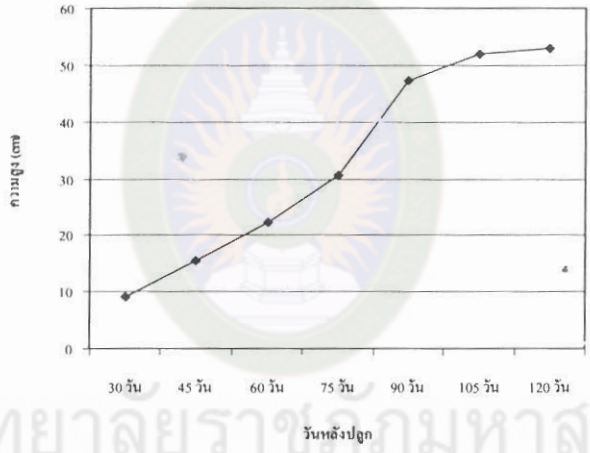
การบำรุงรักษา ประมาณ 7-10 วันหลังปลูกมันแกวจะเริ่มงอก จากนั้นประมาณ 15-20 วันหลังปลูก หากดินพอมีความชื้นต้องกำจัดวัชพืชจากนั้นใส่ปุ๋ย 15-15-15 อัตรา 50 กิโลกรัมต่อไร่ หรือหากเกษตรกรใช้ปุ๋ยคอกในช่วงเตรียมแปลง เกษตรกรจะไม่ใช้ปุ๋ยเคมีอีก การใช้ปุ๋ยคอกเกษตรกรนิยมใช้ปุ๋ยมูลโค-กระบืออัตราประมาณ 500-1,000 กิโลกรัมต่อไร่ ropyให้ทั่วแปลงแล้วคราดกลบก่อนการไถยกร่องปลูก ในส่วนโรคและแมลงศัตรูพืช จากการสอบถามเกษตรกรพบว่ามันแกวไม่มีโรคและแมลงศัตรูมารบกวน จึงไม่มีการใช้สารควบคุมศัตรูพืช

การตอนดอก หลังจากปลูกประมาณ 60-70 วันต้นมันแกวจะออกดอก เพื่อให้มันแกวลงหัวได้อย่างเต็มที่ ซึ่งหากต้องการเมล็ดเกษตรกรจะไม่ตัดดอกแต่หากต้องการหัวจึงจะตัดดอก เนื่องจากเกษตรกรที่ปลูกมันแกวเขต อ.บรบือ ต้องการหัวเพื่อขายเฉพาะหัวสดจึงต้องตัดดอกทำให้เกษตรกรไม่สามารถเก็บเมล็ดพันธุ์จากแปลงปลูกของตัวเองไว้ใช้ปลูกในฤดูต่อไปได้จำเป็นต้องสั่งซื้อเมล็ดพันธุ์จากแหล่งผลิตเมล็ดอื่น ในการตัดดอกเกษตรกรใช้ไม้เรียวฟาดที่ก้านชูช่อดอกของมันแกวหรืออาจใช้เกี่ยวขนาดเล็กเกี่ยวก้านชูช่อดอกออก

การเก็บเกี่ยว หลังจากตอนดอกประมาณ 25-40 วัน เกษตรกรจะเก็บเกี่ยวหัวมันสดซึ่งใช้แรงงานคนทั้งหมดในการเก็บเกี่ยว โดยการถอนหรือใช้เสียมจัดหัวมัน แล้วรูดใบออก มัดรวมกันหนักประมาณพวงละ 12 กิโลกรัม เรียกว่า 1 หมิ้น ผลผลิตหัวมันแกวสดโดยเฉลี่ยแล้วเกษตรกรได้ผลผลิตประมาณ 2,500-3,000 กิโลกรัมต่อไร่

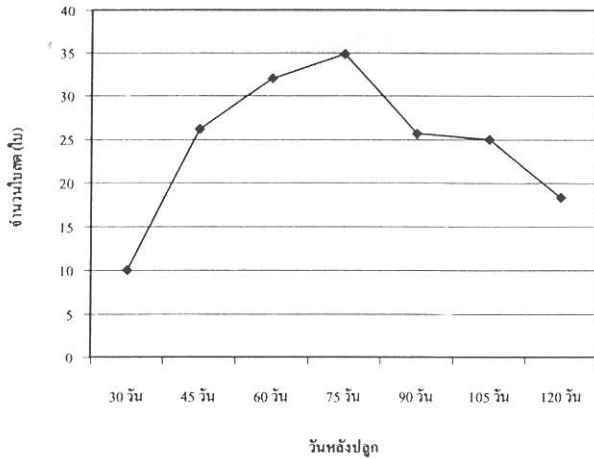
การเจริญเติบโตของมันแกว

การพัฒนาความสูง ความสูงของมันแกวจะเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วในระยะแรก โดยมีความสูงประมาณ 10 เซนติเมตร เมื่อมันแกวมีอายุได้ประมาณ 30 วันหลังปลูก และเมื่อมันแกวมียุได้ประมาณ 90 วันหลังปลูก ความสูงของต้นมันแกวจะค่อยๆคงที่โดยมีความสูงเฉลี่ยอยู่ที่ประมาณ 50-60 เซนติเมตร (ภาพที่ 1)

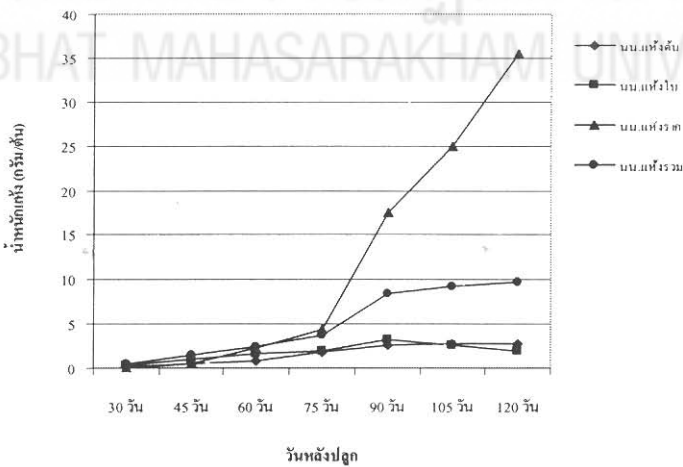
ภาพที่ 1 การพัฒนาความสูงต้นมันแกวในแต่ละช่วงอายุที่ปลูกในเขต อ.บรบือ จ.มหาสารคาม

จำนวนใบสดต่อต้น เมื่อมันแกวอายุได้ประมาณ 30 วัน มีจำนวนใบสดประมาณ 10 ใบ และจะเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วในช่วง 75 วันแรก จนกระทั่งมีจำนวนใบสดต่อต้นเฉลี่ยสูงสุดประมาณ 30-35 ใบต่อต้น และจากนั้นหลังออกดอกประมาณ 10-15 วัน (อายุประมาณ 60-75 วันหลังปลูก) จำนวนใบสดของมันแกวจะค่อยๆลดจำนวนลงเหลือประมาณ 15-20 ใบต่อต้นเมื่ออายุได้ประมาณ 120 วันหลังปลูก (ภาพที่ 2)

ภาพที่ 2 จำนวนใบตดต่อต้นของมันแกวในช่วงอายุต่าง ๆ กันที่ปลูกในเขต อ.บรบือ จ.มหาสารคาม

การสร้างน้ำหนักแห้ง น้ำหนักแห้งส่วนต้น, ส่วนใบและน้ำหนักแห้งรวมของส่วนเหนือดินของมันแกวค่อยๆเพิ่มขึ้นในช่วงแรกและจะเริ่มคงที่เมื่อมันแกวอายุประมาณ 90 วันหลังปลูก โดยมีน้ำหนักแห้งประมาณ 2.61, 3.20 และ 8.37 กรัมต่อต้น ตามลำดับ แต่หลังจากนั้นลักษณะการสะสมน้ำหนักแห้งส่วนดังกล่าวจะเริ่มคงที่ แต่ในกรณีของการสะสมน้ำหนักแห้งส่วนรากหรือส่วนหัวจะค่อยๆเพิ่มขึ้นอย่างช้าๆในช่วง 75 วันแรกโดยมีน้ำหนักแห้งประมาณ 4.30 กรัมต่อต้น และจากนั้นจะเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วและต่อเนื่องโดยไม่มีแนวโน้มที่จะคงที่หรือลดลง (ภาพที่ 3)

ภาพที่ 3 การสร้างน้ำหนักแห้งต้น น้ำหนักแห้งใบ น้ำหนักแห้งรวมส่วนเหนือดินและน้ำหนักแห้งส่วนหัว ที่ปลูกในเขต อ.บรบือ จ.มหาสารคาม

ศักยภาพการสร้างเมล็ดพันธุ์

เมื่อมันแกวมีอายุประมาณ 120 วัน หรือประมาณ 60 วันหลังคอกบาน ฝักมันแกวจะเริ่มแก่ และสามารถเก็บเกี่ยวเมล็ดได้ โดยเฉลี่ยแล้วมันแกวมียังมีจำนวนฝักเฉลี่ย 4.74 ฝักต่อต้น มีจำนวนเมล็ดเฉลี่ย 9.4 เมล็ดต่อฝัก ส่วนใน 100 เมล็ดมีน้ำหนักประมาณ 17.85 กรัม และให้ผลผลิตเมล็ดเฉลี่ย (จากการคำนวณ) ประมาณ 771.2 กิโลกรัมต่อไร่ (ตารางที่ 1)

ตารางที่ 1 แสดงองค์ประกอบผลผลิตเมล็ดพันธุ์ของมันแกว อ.บรบือ จ.มหาสารคาม

องค์ประกอบผลผลิตเมล็ดพันธุ์	ปริมาณ
-จำนวนฝักเฉลี่ยต่อต้น	4.74 ฝัก
-จำนวนเมล็ดต่อฝัก	9.40 เมล็ด
-น้ำหนัก 100 เมล็ด	17.85 กรัม
-ผลผลิตน้ำหนักเมล็ด (ค่าจากการคำนวณ)	771.2 กิโลกรัม/ไร่

คุณภาพของเมล็ดพันธุ์

เมล็ดพันธุ์มันแกวที่ปลูกใน อ.บรบือ จ.มหาสารคาม คุณภาพใกล้เคียงกับเมล็ดพันธุ์ที่ได้จาก จ.จันทบุรี ในทุกลักษณะที่ศึกษา โดยมีเปอร์เซ็นต์ความงอก 90.4% และ 92.0% ค่าดัชนีความงอก 13.83 และ 10.43 ตลอดจนมีน้ำหนักแห้งต้นกล้า 0.13 และ 0.12 กรัมต่อต้น ตามลำดับ ดังแสดงในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 แสดงคุณภาพเมล็ดพันธุ์ของมันแกวที่ได้จากการปลูกที่ อ.บรบือ จ.มหาสารคาม เทียบกับเมล็ดพันธุ์ของมันแกวที่ได้จาก จ.จันทบุรี

ลักษณะที่ศึกษา	ค่าคุณภาพเมล็ดพันธุ์จากแหล่งปลูกที่ศึกษา	
	อ.บรบือ	จ.จันทบุรี
-เปอร์เซ็นต์ความงอก (%)	90.4	92.0
-ดัชนีความงอก	13.83	10.43
-น้ำหนักแห้งต้นกล้า (กรัม/ต้น)	0.13	0.12